

Tomasz Derlatka

Sorabistyka na Uniwersytecie Lipskim

Acta Cassubiana 12, 198-212

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Tomasz Derlatka
(Lipsk)

Sorabistyka na Uniwersytecie Lipskim

Dzisiejsze niemieckie miasto Leipzig, nazwę swą zawdzięczające prastarej słowiańskiej osadzie Lipsk (nazwa derywowana od nazwy drzewa – „lipy”, niem. „Linde”), od dawien dawna stanowiło obszar przenikania się kultury germańskiej (niemieckiej) i słowiańskiej. Szczególny przypadek koegzystencji obu wielkich kręgów kulturowych stanowi dziedzictwo słowiańskiej mniejszości narodowej w Niemczech, tj. Serbołużyczan bądź Serbów Łużyckich. Wzajemne influencje wspomnianych powyżej kręgów kulturowych dostrzec można przy tym w różnorodnych aspektach, np. na polu historii miasta, jego polityki i kultury, przykład zaś najświetniejszy stanowi w tym zakresie historia Uniwersytetu Lipskiego (Universität Leipzig).

Założenie *Alma Mater Lipsiensis* wiąże się nierozłącznie z historią Uniwersytetu Karola (Univerzita Karlova, zał. w roku 1348) w stolicy Czech, Pradze (*de facto* pierwszej uczelni w niemieckojęzycznym kręgu kulturowym). Sąsiedztwo geograficzne, zwłaszcza Górnych Łużyc, spowodowało, iż wielu z ich ówczesnych mieszkańców podejmowało studia w „złotym mieście”; niektórzy z nich dostąpili przy tym zaszczytu pełnienia najwyższych funkcji uniwersyteckich: zostali profesorami i dziekanami¹. Prawdopodobieństwo, że między nimi znajdowali się także przedstawiciele serbołużyckiej diaspory, jest znaczne. Więcej jeszcze: właściwości morfologiczne nazwisk wielu z nich wskazują na serbołużyckie pochodzenie ich właścicieli w sposób jednoznaczny. Na wiosnę roku 1409, wskutek konfliktu, wielu niemieckich profesorów opuściło praski uniwersytet; rozlali się oni po całej niemal Europie, niektórzy z nich wzmocnili kadrę uniwersytetu w Krakowie, inni z kolei wzięli udział właśnie w założeniu w grudniu roku 1409 Uniwersytetu Lipskiego². Nie można zatem wykluczyć, iż wśród założycieli uni-

---

¹ Por. M. Štřihavka, *Lužičané na Karlově Universitě v Praze do počátku XV. stol.*, „Lětopis“ B (1955), s. 206-220.

² Por. A. Frinta, *Lužičtí Srbové a jejich písemnictví*, Praha 1955, s. 21.

wersytetu w Lipsku znajdowali się także Serbołużyczanie. Symbioza Uniwersytetu Lipskiego i mniejszości serbołużyckiej, która trwa niemal nieprzerwanie do dnia dzisiejszego, datuje się zatem od samego początku istnienia uczelni³.

Studenci serbołużyczcy na Uniwersytecie Lipskim

Tradycje nauczania w językach serbołużyckich na Uniwersytecie Lipskim sięgają pierwszej połowy XVIII wieku. Dnia 10 grudnia 1716 r. założone zostało przez sześciu serbołużyckich studentów teologii towarzystwo „Societas Lusatorum Sorabica”⁴. Głównym celem postawionym przed nim stało się „językowe i merytoryczne” przygotowanie do „späteren seelsorgerischen Dienst in einem sorbischen Dorf der Lausitz”⁵. Inicjatywa ta znalazła zrozumienie i poparcie w najwyższych kręgach uniwersytetu, m.in. władz Wydziału Teologicznego oraz Rektora⁶, rychło stała się znana również w całym mieście⁷. Ówczesne władze uniwersytetu odniosły się do nowo założonego stowarzyszenia życzliwie, zezwoliły nawet ówczesnym studentom serbołużyckim „samstags zwischen 13 und 14 Uhr in der Uni-Kirche auf sorbisch zu predigen”⁸. W ten oto sposób założenie oraz działalność „Societas Lusatorum Sorabica” stanowi pierwszą udokumentowaną inicjatywę serbołużyckich żaków studiujących na Uniwersytecie Lipskim.

W latach 1723–1727 rejestrujemy poważne osłabienie aktywności towarzystwa, wznowienie jego działalności następuje w roku 1728, od dnia 6 października

---

³ Sporządzona przez Bena Budara na podstawie *Nowego biograficznego słownika* statystyka wykazuje, iż do połowy lat 80. ubiegłego wieku uczelnia w Lipsku zajmowała drugie miejsce za Pragą pod względem ogółu studiujących tu Serbołużyczan (Budar podaje liczbę 110 studentów). Z perspektywy odległej o ponad dwadzieścia lat względem powstania statystyki Budara stwierdzić można bez ryzyka pomyłki, iż to właśnie Lipsk stał się najpopularniejszym miejscem studiów dla studentów pochodzenia serbołużyckiego. Por. B. Budar, *Alma mater Lipsiensis a Serbja*, „Rozhled”, 35 (1985), nr 2, s. 34; *Nowy biografiski słownik*, pod red. Jana Šolty, Budyšin 1984.

⁴ W artykułach dotyczących historii przedmiotowego towarzystwa napotykamy także na inne jego nazwy, m.in. „Serbske předarke towarstwo”, „Serbski predarski kolegij”, „Wendisches Predigerkollegium”, jak i „Wendische Prediger-Collegium”.

⁵ Por. H. Schuster-Šewc, *275 Jahre „Sorabica“*. *Zur sorbisch (wendisch)-deutschen Traditionsgeschichte an der Leipziger Universität*, in: Universität Leipzig. Mitteilungen und Berichte für die Angehörigen und Freunde der Universität Leipzig, 1991, Ausgabe 3, s. 24.

⁶ Por. K.A. Jenč, *Prědařske towarstwo w Lipsku wot lěta 1716–1866*, „Časopis towarstwa Maćicy Serbskeje” (1867), Přeni zešiwk, s. 467.

⁷ Rok później tak bowiem pisał o towarzystwie lipski kronikarz, Christoph Ernst Sicul: „Das wendische Predigerkollegium ist als was Neues hier nicht zu vergessen, da dergleichen vorher niemals allhier bekannt gewesen”. Por. J. Hiecke, *Beitrag zur Geschichte der Sorabija (Lausitzer Prediger-gesellschaft) zu Leipzig*, Leipzig 1929, s. 11.

⁸ Por. H. Schuster-Šewc, *275 Jahre „Sorabica“* ...

1728 r. ponownie odbywają się w lipskim kościele uniwersyteckim msze święte w języku górnołużyckim⁹.

W połowie XVIII stulecia następuje zmiana profilu towarzystwa, który to fakt z dzisiejszej perspektywy ocenić należy jako jeden z najważniejszych punktów rozwojowych w jego historii. W tym bowiem czasie podjęta została próba przekształcenia działalności organizacji, które do tego czasu służyło tylko i wyłącznie przygotowaniu studentów do piastowania stanowiska kaznodziei, w towarzystwo o charakterze bardziej naukowym z jednej strony, i bardziej powszechnym z drugiej. Członkowie stowarzyszenia mieli się odtąd w większym niż dotychczas zakresie poświęcać badaniom nad językiem serbołużyckim (językami serbołużyckimi) oraz historią Serbołużyczan¹⁰. Ważną rolę odegrali przy tym studenci niemieccy, z których najważniejszą osobą był Georg Körner (1717–1772), student teologii, od roku 1739 członek towarzystwa. Znaczenie „Societas Lusatorum Sorabica“ wzmocniła przede wszystkim Körnera działalność naukowa. Z okazji 50 rocznicy założenia towarzystwa¹¹ wydał on pracę pt. *Philologisch-kritische Abhandlung von der wendischen Sprache und ihrem Nutzen in den Wissenschaften*, którą – nie bez racji – określił współczesny niemiecki historyk i slawista, Wilhelm Zeil jako „erste größere Apologie des Sorbischen und eine der ältesten gedruckten Apologien einer westslawischen Sprache“¹².

W roku 1766 dwóch serbołużyckich studentów w Lipsku zaczęło redagować pierwszą rękopiśmienną gazetę serbołużycką „Lipske nowizny a wšitkizny“¹³. Pierwszy numer, wydany prawdopodobnie z okazji 50-lecia istnienia towarzystwa, ukazał się pod koniec tego właśnie roku, kolejny, ostatni – niedługo potem¹⁴. Aby młody Serbołużyczanin mógł wpierv „in magistrum promovieren, sich habilitieren“, by potem „seinen Landsleuten sodann als Universitätslehrer (...) an die Hand gehen“, zaproponował profesor uniwersytecki, Christian August Crusius, zbiórkę pieniędzy na rzecz akademickiego kształcenia młodzieży z terenu Łużyc¹⁵. Jak

⁹ Por. K.A. Jenč, *Serbske předařske towařstwo...*, s. 468-469.

¹⁰ Por. H. Schuster-Šewc, *275 Jahre „Sorabica“...*

¹¹ Z tej okazji powstały także inne inicjatywy. J. Mjeń, w roku 1767, dokonał przekładu fragmentu *Messiasa* (1748), niemieckiego autora Friedricha Gottlieba Klopstocka. Prawdopodobnie w tym samym roku (por. F. Šěn, *Jubilejne lěto abo Hdy nasta Rěčerski kěrliš? K 200. posmjertninam Jurja Mjenja*, „Rozhlad”, 35, 1985, nr 9, s. 266-271) na cześć założenia towarzystwa napisał Mjeń także własny utwór pt. *Serskeje rěče zamóženje a chwalba, abo Rěčerski kěrliš*.

¹² Por. W. Zeil, *Sorabistik in Deutschland. Eine wissenschaftsgeschichtliche Bilanz aus fünf Jahrhunderten*, Bautzen 1996, s. 44.

¹³ O tym arcyciekawym wydarzeniu por. K.A. Jenč, *Serbske předařske towařstwo...*, s. 474; B. Budar, *Alma mater Lipsiensis...*; H. Schuster-Šewc, *275 Jahre „Sorabica“...*; M. Völkel, *Serbske nowiny a časopisy w zašłosći a přitomnosći*, Budyšin 1984, s. 8 i n.

¹⁴ Por. P. Nedo, *Ze stawiznow Sorabije*, in: „Rozhlad”, 7, 1957, nr 3, s. 73.

¹⁵ Por. K.A. Jenč, *Serbske předařske towařstwo...*, s. 479-480; H. Schuster-Šewc, *Entwicklung*

się zdaje, starania te nie przyniosły wymiernych efektów, bowiem w roku 1774, przede wszystkim wskutek słabej kondycji finansowej, doszło do rozwiązania towarzystwa. Kolejnym z powodów, którego pominąć niepodobna, była zbyt niska liczba studentów serbołużyckich w Lipsku, która nie gwarantowała nieprzerwanego istnienia stowarzyszenia. Niezależnie jednak od krótkotrwałej przerwy w działalności towarzystwa – sinusoidalny w swej istocie przebieg jego historii, tj. zawieszanie i wznowianie działalności, jest jego cechą znamioną – cztery lata później, w roku 1778, dochodzi do rewitalizacji „Societas”¹⁶.

Od początku XIX stulecia do towarzystwa mogli przystępować również niemieccy studenci pochodzący z terenu geograficznych Łużyc (Górnych). Z tego też m.in. względu w okresie tym dochodzi do zmiany nazwy organizacji, początkowo (1806) na „Lausitzer Predigerkollegium“, nieco później (1810) na „Lausitzer Predigeresellschaft“. Jego przewodniczącym został w tym czasie, pochodzący z Budziszyna, profesor lipskiej filozofii, Friedrich August Carus (1770–1807)¹⁷, towarzystwo otrzymało także nowy statut¹⁸. W tym czasie zmieniona została również struktura stowarzyszenia, utworzono bowiem dodatkowe jednostki („Homileticum“, „Catecheticum“, „Historicum“), które w krótkim okresie czasu jeły odgrywać w działalności towarzystwa rolę dominującą. Niezależnie jednak od tego, „Sorabicum” zajmowało w dalszym ciągu jedną z najważniejszych pozycji w hierarchii zainteresowań naukowych zrzeszenia.

Szczególnie prężnie rozwijała się „Lausitzer Predigeresellschaft“ w okresie już po wojnach napoleońskich. Zasługą Handrija Lubjenskiego (1790–1840) oraz Bjedricha Adolfa Klina (1792–1855) w obrębie struktury towarzystwa powołano do życia specjalną jednostkę naukową o nazwie „Sorabia”, która to w roku 1863 została oficjalnie uznana przez władze uniwersyteckie¹⁹.

Kolejny etap rozwoju stowarzyszenia zdominowany został przez aktywność młodych studentów serbołużyckiego pochodzenia, dla których znamionym był niezwykle wysoki stopień świadomości narodowej oraz przebogata działalność literacka i kulturowa. W latach 1825–1829 studiował na Alma Mater Lipsiensis teologię jeden z najbardziej znanych górnołużyckich literatów, Handrij Zejler (1804–1872). Wspólnie z przyjacielem, Hendrichem Awgustem Krygarem (1804–1858), w przeciągu kilku lat ten klasyk literatury górnołużyckiej wydał sześćdziesiąt numerów rękoپیśmiennej gazety w języku górnołużyckim „Serbska nowina“.

---

der Sorabistik, in: WZ KMU Gesellschafts- und sprachwissenschaftliche Reihe (1974), nr 5, s. 442, przypis 4.

¹⁶ Dokładniejsze informacje na temat liczby członków, przewodniczących oraz członków honorowych towarzystwa podaje w swym opracowaniu Siegmund Musiat, por. tenże *Sorbische/wendische Vereine 1716–1937. Ein Handbuch*, Bautzen 2001, s. 19 i n.

¹⁷ Por. K.A. Jenč, *Serbske předařske towařstvo...*, s. 495.

¹⁸ Por. P. Nedo, *Ze stawiznow Sorabije...*, s. 74.

¹⁹ Por. K.A. Jenč, *op. cit.*, s. 498; B. Budar, *Alma mater Lipsiensis...*, s. 34.

Łamy gazety stworzyły członkom „Sorabicum”, jak również i innym studentom serbołużyckim w Lipsku, możliwość publikowania własnych utworów literackich, translacji, zamieszczania zgromadzonych przez siebie zbiorów pieśni ludowych, przysłów itp. Te właśnie zbiory stanowią po dziś dzień fundament badań sorabistycznych.

W nieco późniejszym czasie kształciła się w Lipsku grupa młodych Serbołużyczan, którzy w drugiej połowie XIX wieku stali się wiodącymi postaciami życia serbołużyckiego. Należeli do niej m.in. Jaroměr Hendrich Imiš (w latach 1840–1845), Křesčan Bohuwěr Pful (1843–1847), Korla Awgust Jenč (1848–1851).

Reforma szkolnictwa wyższego z roku 1928 umożliwiła podjęcie studiów w Lipsku przez wyższą aniżeli do tej pory liczbę studentów serbołużyckich²⁰, wskutek czego doszło także do ożywienia inicjatyw sorabistycznych w Lipsku. Jedną z takowych było założenie dnia 1 grudnia 1928 r. kolejnego stowarzyszenia o orientacji sorabistycznej, „Verein wendischer Akademiker Leipzig”, pod przewodnictwem organizacyjnym zasłużonego sorabisty, Arnošta Muki (1854–1932)²¹. Na potrzeby działalności nowej organizacji przekazał ówczesny jego dyrektor pomieszczenia uniwersyteckiego Instytutu Sławistycznego²². W następstwie stale pogarszającej się sytuacji politycznej, w ówczesnych Niemczech funkcjonowanie towarzystwa stało się niemal niemożliwe; oficjalnie zakończyło ono żywot w roku 1937.

Studia sorabistyczne w obrębie lipskiej sławistyki

Pojawienie się nowych czynników, które umożliwiły rozwój nauki o Serbołużyczanach w Lipsku, przypada na lata czterdzieste XIX wieku, wtedy to bowiem prężnie problemami sorabistyki zainteresowali się lipscy sławiści. Nie było tedy przypadkiem, iż w roku 1842 (do 1848) jako lektor języków słowiańskich oraz wykładowca literatur narodów słowiańskich powołany został Serb Łużycki, Jan Pětr Jordan (1818–1891), który się w Lipsku także doktoryzował²³.

W roku 1870 na Uniwersytecie Lipskim utworzono Extraordinariat für Slawische Sprachen. Początkowo przypisana mu była tzw. profesura pozaplanowa („außerplanmäßige Professur”), która w roku 1876 przekształcona została w pro-

²⁰ Por. A. Bresan, *Pawoł Nedo 1908–1984. Ein biographischer Beitrag zur sorbischen Geschichte*, Bautzen 2002, s. 37.

²¹ Por. S. Musiat, *Sorbische/wendische Vereine...*, s. 456 i n.

²² Por. A. Bresan, *op. cit.*, s. 39.

²³ O działalności J.P. Jordana w Lipsku w latach 1843–1848 por. m.in. B. Budar, *Alma mater Lipsiensis...*, 34 i n.; W. Zeil, *Die Pflege der Sorabistik am Leipziger Lehrstuhl für slawische Philologie (1870–1945). Ein Beitrag zur Geschichte der Slawistik in Deutschland und der deutsch-slawischen Wissenschaftsbeziehungen*, „Lětopis“ A 24, 1977, nr 2, s. 202.

fesurę planową („planmäßige Professur”). Dyrektorem ekstraordynariatu został Johann Heinrich August Leskien (1840–1916). Jest rzeczą interesującą, iż obok kandydatur Leskienu i jego głównego kontrkandydata, Franza Miklosicha (Franjo Miklošič, 1813–1891) do nominacji profesorskiej zgłoszony został również rodzony Serbołużyczanin, Křesćan Bohuwer Pful (1825–1889).

Od powołania J.H.A. Leskienu na stanowisko profesora (w Lipsku od 1870 do 1916 r.) datujemy wzmożone zainteresowanie problemami sorabistyki wśród lipskich slawistów²⁴. Sam Leskien opanował język górnołużycki w stopniu co najmniej dobrym, naukowym zagadnieniom wokół tego języka poświęcił także część swoich wykładów: w semestrze zimowym 1870/71 wykładał gramatykę języka górnołużyckiego (odczyty te powtórzył w semestrze letnim 1872), w semestrze zimowym 1878/79 – gramatykę porównawczą języków górno- i dolnołużyckiego. Niekłamane zainteresowanie badawcze sprawami językoznawstwa sorabistycznego odnajdziemy w licznych artykułach naukowych i publicystycznych tego badacza. Studentem Leskienu był wreszcie Arnošt Muka (w Lipsku w latach 1877–1879), najważniejsza postać sorabistyki przełomu wieków oraz – prawdopodobnie – także Ota Wićaz (1895–99), pierwszy literaturoznawca serbołużycki z prawdziwego zdarzenia.

Także następcy Leskienu w Instytucie Slawistycznym wykazywali żywe zainteresowanie sprawami sorabistyki. Słoweniec Matija Murko (1861–1951, 1920 nominacja profesorska w Pradze) już w swym odczycie inauguracyjnym postulował o „zwiększoną uwagę” sprawami „Slawen Deutschlands”. Na czystych deklaracjach uczony nie poprzestał, Murko był bowiem m.in. promotorem dwu dysertacji serbołużyckich studentów (Bena Šoŕty i Korli Rězbarka), Ministerstwu Kultury proponował stworzenie na uniwersytecie w Lipsku lektoratu języków serbołużyckich, jednakowoż który „nur mit einem philologisch gebildeten Kandidaten zu besetzen wäre”²⁵. Jego wreszcie zasługą był fakt, iż w roku 1933 Josef Páta (1886–1942), Czech i jedna z największych postaci sorabistyki w ogóle, powołany został na stanowisko ao. [=außerordentliche] profesora serbołużyckich języków i literatury na Uniwersytecie Karola w Pradze. Murko chciał także wprowadzić język serbołużycki „als Prüfungsfach mit voller Facultas (...), was natürlich auch verstärkten Unterricht in den höheren Schulen zur Bedingung hat”²⁶.

²⁴ W petycji/prośbie do ówczesnego Ministerstwa Kultury w roku 1869 wzywał „Vorsitzende der Conferenz der wendischen Prediger“ Jaroměr Hendrich Imiš, w mieście Lipsku „einen Lehrstuhl für slawische Sprachvergleichung mit besonderer Berücksichtigung des Wendischen (...) zu errichten“, cyt. za H. Rösel, *Beiträge zur Geschichte der Slawistik an den Universitäten Halle und Leipzig im 18. und 19. Jahrhundert*, Heidelberg 1964, s. 197; por. także W. Zeil, *Slawistik in Deutschland...*, s. 205 oraz tenże, *Pflege der Sorabistik...*, s. 203, przypis 4.

²⁵ List M. Murka do A. Muki z dnia 15.06.1919, cyt. za W. Zeil, *Der Briefwechsel zwischen Korla Arnošt Muka und Matija Murko (1918–1931). Ein Beitrag zur Geschichte der Slawistik*, „Lětopis“, A 16, 1969, nr 2, s. 223.

²⁶ List M. Murka do A. Muki z dnia 24.06.1919, ebd., s. 235.

Nie mniej uwagi poświęcał sorabistyce lipski klasyczny filolog oraz indoeuropeista, Karl Heinrich Meyer (1890–1945)²⁷. Od semestru zimowego 1920/21 do semestru letniego 1927 prowadził on jako docent filologii słowiańskiej odczyty z zakresu gramatyki historycznej języków serbołużyckich, seminaria z interpretacji starych serbołużyckich tekstów, pieśni ludowych, jak również prowadził lektorat języka górnołużyckiego.

Kierownictwo lipskiej slawistyki w okresie lat 1921–1925 objął po Matiji Murko znany badacz, Max Vasmer (1886–1962), któremu w latach dwudziestych (ale i trzydziestych) minionego stulecia, udało się doprowadzić do opublikowania kilku prac naukowych z zakresu sorabistyki, których zresztą był pomysłodawcą resp. promotorem²⁸.

Również kolejny z profesorów lipskiej slawistyki, Reinhold Trautmann (1926–1948) nie skrywał zarówno swej sympatii do Serbołużyczan²⁹, jak i naukowych zainteresowań sorabistycznych, czego dowód stanowią jego liczne wykłady. W semestrze zimowym 1930/31 prowadził zajęcia z historii języków serbołużyckich. Zdumiewająca, w świetle wspomnianej powyżej ciężkiej dla Serbołużyczan (i sorabistyki³⁰) sytuacji po roku 1933, to rzecz, ale jeszcze w semestrze zimowym 1935/36 powtórzył te zajęcia, tym razem jako „Wprowadzenie do historii języków serbołużyckich”. Wedle wiarygodnych badań W. Zeila, seminarium to było „ostatnim do roku 1945 wykładem z zakresu sorabistyki na uniwersytecie w Lipsku”³¹. Uczniami Trautmana było dwóch uzdolnionych studentów serbołużyckich, Paweł Wirth (w Lipsku 1927–1930) oraz Paweł Nedo (1928–1931), z których ten drugi (Wirth zginął z czasie drugiej wojny światowej) stał się po roku 1945 wybitnym folklorystą nie tylko w skali sorabistycznej, ale i slawistycznej.

Powstanie Instytutu Sorabistycznego

Lata 1946–1949 przyniosły sorabistyce decydujące zmiany. W styczniu 1946 r. powołano do życia na Łużycach, w Radworju, Kolegium Nauczycielskie (Wučerski wustaw). Piątego lutego tego samego roku ponownie otworzono bramy lipskiego uniwersytetu. W marcu 1948 r. uchwalono tzw. Sorbengesetz („Gesetz zur Wah-

²⁷ Przegląd sorabistycznych publikacji Meyera podaje W. Zeil, por. tenże: *Die Pflege der Sorabistik...*, s. 214 i n.

²⁸ M.in. J. Jaesławek, *Wendische (sorbische) Bibliographie*, Leipzig 1929; E. Schneeweis, *Feste und Volksbräuche der Lausitzer Wenden*, Leipzig 1931; H.H. Bielfeld, *Die deutschen Lehnwörter im Obersorbischen*, Leipzig 1933. Ponadto serbołużycki uczeń M. Vasmera i R. Trautmanna, slawista Paweł Wirth, opublikował w latach 1933 i 1936 szereg materiałów na potrzeby atlasu języków serbołużyckich, por. W. Zeil, *Die Pflege der Sorabistik...*, s. 220 i n.

²⁹ Por. F. Mětsk, *Dopisy Pawola Neda Fridej Mětskej 1951–1983*, „Lětopis“, D 4, 1989, s. 22.

³⁰ Por. H. Schuster-Šewc, *Entwicklung der Sorabistik...*, s. 441.

³¹ Por. W. Zeil, *Die Pflege der Sorabistik...*, s. 222.

zung der Rechte der sorbischen Bevölkerung“). Wreszcie artykuł nr 11 konstytucji NRD z dnia 7 października 1949 r. stanowił, że „Die fremdsprachigen Volksteile der Republik sind durch Gesetzgebung und Verwaltung in ihrer freien volkstümlichen Entwicklung zu fördern; sie dürfen insbesondere am Gebrauch ihrer Muttersprache im Unterricht (...) nicht gehindert werden.“

W tym kontekście należy zauważyć, że Serbołużyczanie już od dawna domagali się umożliwienia „kształcenia na kierunku sorabistyka na jednej z saksońskich wyższych uczelni”, w roku 1929 sformułowano ten postulat nawet w formie oficjalnej³². Po roku 1949, kiedy konstelacja polityczno-socjalna na terenie ówczesnych Niemiec zmieniła się w sposób radykalny, oczekiwania diaspory serbołużyckiej zostały sprecyzowane. Dietrich Šolta podkreśla fakt, iż w kwestii miejsca, w którym miał zostać utworzony przyszły akademicki instytut sorabistyczny, nie było początkowo w kręgach serbołużyckich jedności. Oprócz Lipska brana pod uwagę była również Jena, ostatecznie jednak gremium serbołużyckie zdecydowało się na miasto, w którym było (i jest nadal) wiele lip³³.

W roku 1949 Reinhold Olesch (1910–1990), ordynariusz dla Filologii Słowiańskiej oraz dyrektor Instytutu Sławistycznego lipskiego uniwersytetu, uruchamia lektorat języka górnołużyckiego. Przybyłych jesienią tego samego roku 15 studentów serbołużyckich³⁴ naucza, początkowo na jednym kursie dla początkujących i jednym dla zaawansowanych, znany serbołużycki pisarz i działacz kulturalny – Michał Nawka (1885–1968)³⁵.

12 grudnia tegoż roku założona zostaje organizacja studentów serbołużyckich, która istnieje po dziś dzień. Chociaż jej nazwa „Sorabija” nawiązuje do dawnej „Wendischen Prediger-gesellschaft” oraz „Sorabii” w sposób bezpośredni, nie miała ona właściwie nic wspólnego, zwłaszcza w zakresie programowym, z obu wymienionymi starszymi towarzystwami.

W semestrze letnim 1951 oferta dydaktyczna z zakresu rodzącej się sorabistyki zostaje znacząco poszerzona: zajęcia z morfologii języka górnołużyckiego dostępne były dla studentów wszystkich wydziałów, podobnie jak i dwa inne seminaria – z zakresu historii literatury Serbołużyczan oraz składni języka górnołużyckiego³⁶.

W myśl *Ustawy o szkolnictwie wyższym NRD (Hochschulgesetz der DDR)* sorabistyka (=nauka o języku, kulturze, literaturze obu grup serbołużyckich) od

³² Por. A. Bresan, *Pawoł Nedo...*, s. 253, przypis 72.

³³ Por. D. Šolta, *Institucionalizowanje sorabistiki po druhej swětowej wójnje*, „Rozhlad”, 47, 1997, nr 7/8, s. 268.

³⁴ Por. M. Nawka, *Naši studenci w Lipsku*, „Serbska šula”, 3, 1950, nr 7/8, s. 150.

³⁵ B. Budar, *Alma mater Lipsiensis...*, s. 35; P. Nowotny, *Spočatki přenjeje sledžerskeje institucije Serbow*, „Rozhlad”, 51, 2001, nr 5, s. 164-167.

³⁶ Por. *Studium serbsčiny w lětnim semestrje 1951 na uniwersiće w Lipsku*, „Rozhlad”, 1, 1950, nr 1/2, s. 131 i n.

semestru zimowego 1951/52 miała stać się jednym z tzw. głównych (Hauptfach) kierunków studiów. Aby zadanie to stało się technicznie wykonalne, 6 września 1951 r. powołano do życia, początkowo pod nazwą Serbski institut, dzisiejszy Institut za sorabistiku (=Institut für Sorabistik, Instytut Sorabistyczny). Lipski instytut był pierwszą jednostką naukowo-dydaktyczną o charakterze akademickim dla dyscypliny sorabistyka oraz pierwszą tego typu jednostką w historii Serbów Łużyckich w ogóle. W tym też czasie poważnie rozważano możliwość utworzenia profesury dla sorabistyki³⁷, która miała być obsadzona – na wniosek wydziału i rektoratu – przez Michała Nawkę, a który to koncept forsował zwłaszcza wybitny lipski sinolog, Eduard Erkes (w tym czasie prodziekan Wydziału Filologicznego); inicjatywa ta nie znalazła jednak przychylności w odpowiednich kręgach. Dnia 1 sierpnia 1953 r. jako komisaryczny dyrektor Instytutu powołany został znany sorabista, Paweł Nowotny³⁸.

Przed nowo utworzonym Instytutem za sorabistiku postawiono trzy zasadnicze zadania³⁹: (1) kształcenie młodej serbołużyckiej inteligencji w zakresie sorabistyki, przede wszystkim nauczycieli, ale i naukowego narybku; (2) systematyczne badania w zakresie wszystkich sorabistycznych poddyscyplin; (3) kształcenie tych Serbołużyczan, którzy – choć nie sorabistykę – studiowali w Lipsku. Ówczesna struktura Instytutu prezentowała się jak następuje: dwie podstawowe poddyscypliny sorabistyczne, tj. językoznawstwo i literaturoznawstwo, podporządkowano Instytutowi Sławistycznemu (dyrektorem był wówczas R. Olesch), natomiast historia Serbołużyczan znalazła się w ramach Instytutu Historycznego (pod kierownictwem Heinricha Sproemberga do roku 1958). Lektorem języka serbołużyckiego (języków serbołużyckich) pozostał do roku 1955 M. Nawka, z zakresu wiedzy o narodzie nauczał Paweł Nedo (1908–1984), Frido Mětšk (1916–1990) – z historii literatury serbołużyckiej. W roku 1951 podjęło studia sorabistyczne siedmiu studentów serbołużyckich⁴⁰.

Znaczącym problemem nowo założonego instytutu stał się brak wykwalifikowanej kadry naukowo-pedagogicznej⁴¹. Niektóre ze stanowisk musiały być obsadzone komisarycznie, niektóre z zajęć przejęli pracownicy naukowcy z Budziszyna. Ta negatywna sytuacja zmieniła się w latach 1953–1955, kiedy to kadre

³⁷ Por. H. Zwahr, *Meine Landsleute. Die Sorben und die Lausitz im Zeugnis deutscher Zeitgenossen. Von Spener und Lessing bis Pieck*, Bautzen 1984, s. 472, 578. Por. także Zeil, *Sorabistik in Deutschland...*, s. 148.

³⁸ Por. A. Bresan, *Paweł Nedo...*, s. 244.

³⁹ H. Šewc, *Jónkróčna kubłarnja a slědžernja. Institut za sorabistiku pri KMu 30 lět*, „Rozhľad“, 31, 1981, nr 12, s. 442.

⁴⁰ Por. J. Młynk, *Serbski institut Lipsčanskeje uniwersity*, „Rozhľad“, 2, 1952, nr 1/2, s. 29 i n.

⁴¹ Jedyny akademicko wykształcony sławista serbołużycki, wspomniany już Paweł Wirth, zaginął w czasie drugiej wojny światowej, por. H. Šewc, *Jónkróčna kubłarnja...*

naukową lipskiego Instytutu Sorabistycznego wzmocnili młodzi naukowcy serbołużyczcy, wykształceni na wyższych uczelniach w Niemczech lub za granicą (zwłaszcza w czeskiej Pradze)⁴². Mimo to sytuacja kadrowa instytutu prezentowała się w tym okresie nadal mizernie, posiadał on bowiem w dalszym ciągu jedynie czterech etatowych wykładowców, dwóch współpracowników oraz czterestu studentów⁴³. W roku akademickim 1953/54 znacząco rozszerzony został również program studiów. Dnia 8 grudnia 1955 r., na wniosek P. Nowotnego, na stanowisko komisarycznego dyrektora instytutu powołany został przez Ministerstwo Oświaty Paweł Nedo⁴⁴.

W latach następnych rozwój dzisiejszego Instytutu Sorabistycznego na uniwersytecie w Lipsku przebiegał harmonijnie. Od 1 września 1959 r. P. Nedo powołany został na miejsce profesorskie, dotychczasowy model struktury instytutu (język, literatura, historia) został zmieniony, sam instytut z kolei, przy zachowaniu częściowej niezależności, wcielono w ramy lipskiej slawistyki. Rzeczona reforma (i jej skutki) weszła jednak w życie dopiero z początkiem roku akademickiego 1960/61, kiedy to Nedo objął oficjalnie profesurę⁴⁵. Jak słusznie podkreśla Ch. Piniekowa, po raz pierwszy w swej historii Instytut Sorabistyczny znalazł się pod kierownictwem jednej osoby⁴⁶.

Po przenosinach Neda do Berlina utworzono w roku 1964 katedrę dla sorabistyki. Jego posiadacz, Heinz Schuster-Šewc został równocześnie dyrektorem (w latach 1965–1990)⁴⁷, nieco później również jednym z prodziekanów Wydziału Filologicznego. W roku 1968 utworzono docenturę dla literaturoznawstwa (Lucija Hajnec), a rok później – docenturę w zakresie historii (Jan Brankačk, 1930–1990). Wraz z rozszerzeniem kadry naukowo-dydaktycznej instytutu o współpracownika w zakresie „Metodyka prowadzenia zajęć w językach serbołużyckich”, w roku 1971 profil nauczania po raz kolejny ulega rozszerzeniu⁴⁸.

W wyniku trzeciej reformy szkolnictwa wyższego w 1968 r. Instytut Sorabistyczny, podobnie jak i Instytut Sławistyczny, traci po części niezależność. Wyjaśnić należy, iż w wyniku tej właśnie reformy, czynnik filologiczny, dotych-

---

⁴² Por. H. Schuster-Šewc, *Entwicklung der Sorabistik...*, s. 442.

⁴³ Por. *Akten der Philosophischen Fakultät zu Leipzig betr. Sorbisches Institut*, UAL (=Universitätsarchiv Leipzig), Phil. Fak., B1/1484 (Film-Nr. 1214).

⁴⁴ Ebd.

⁴⁵ Por. A. Bresan, *Paweł Nedo...*, s. 258.

⁴⁶ Por. Ch. Piniekowa, *Sorabistika na Lipsčan uniwersiće: přinošk k najmlódšim stawiznam*, „Práce z dějin slavistiky”, 20, 1998, s. 26.

⁴⁷ Kolejni dyrektorzy instytutu w porządku chronologicznym: Jan Brankačk (1990–1991), Heinz Schuster-Šewc (1991–1992), Wolfgang Sperber (1992–1993), Ronald Löttsch (1993–1995), Wolfgang F. Schwarz (1995–1997), Gerhild Zibatow (1997–1998), Tadeusz Lewaszkiewicz (1998–2001).

⁴⁸ Por. H. Schuster-Šewc, *Entwicklung der Sorabistik...*, s. 444.

czas zasadniczy faktor decydujący o strukturze Wydziału Filologicznego, został zniesiony, w wyniku czego wszystkie instytuty uniwersyteckie zostały rozwiązane oraz połączone w sekcje. Literatury słowiańskie wcielono do germanistyki (sic!), językoznawstwo sławistyczne zostało przyporządkowane „Sekcji teoretycznego i stosowanego językoznawstwa” („Sektion für Theoretische und angewandte Sprachwissenschaft“). Instytutowi Sorabistycznemu, choć formalnie był on jednostką Sekcji (oficjalny status: Wissenschaftsbereich), udało się utrzymać względnie homogeniczny charakter, w jego obrębie pozostały wszystkie najistotniejsze dyscypliny sorabistyczne (językoznawstwo, literaturoznawstwo, historia). W wyniku reformy zmienił się jednak profil studiów; kierunku sławistyka-sorabistyka, jak podaje Ch. Piniekowa⁴⁹, w praktyce nie można było studiować, studia pedagogiczne zredukowano z pięciu na cztery lata. Od tego czasu kształcił Instytut przede wszystkim nauczycieli serbołużyckich oraz dyplomowanych sławistów i historyków. Dopiero od roku 1981 wprowadzono kombinację przedmiotów kulturoznawstwo/sorabistyka jako specjalny kierunek studiów, jednak immatrykulacja następowała w cyklu dwuletnim⁵⁰. Wedle oceny Ch. Piniekowej, wieloletniej pracownicy Instytutu, w tym czasie nastąpiła również zmiana nazwy instytutu, od tej pory nosił on swą dzisiejszą nazwę Institut za sorabistiku / Institut für Sorabistik⁵¹.

Dalsze zmiany strukturalne dotyczące instytutu implikowała sytuacja polityczna po roku 1989/1990. W wyniku nieuchronnej reformy lipskiego uniwersytetu w latach po przełomie Instytut Sorabistyczny otrzymał swą dzisiejszą – dodajmy: znacznie zredukowaną w porównaniu do okresu przed przewrotem – postać. Pracownicy instytutu poddać się musieli trzystopniowemu procesowi ewaluacji, m.in. pod kątem współpracy ze służbami specjalnymi (Stasi). W roku 1997 dyrektorowi Serbskiego Instytutu w Budziszynie, dr. sc. Dietrichowi Scholzemu przyznano, tzw. honorową profesurę (Honorarprofessur). Po kilku komisarycznych dyrektorach (m.in. wspomniani sławiści G. Zybatow, W.F. Schwarz, T. Lewaszkiewicz), w roku 2003 fotel dyrektora i jednocześnie jedyną sorabistyczną profesurę uniwersytecką na świecie objął dr hab. Eduard Werner (Edward Wornar). W roku 2007 utworzono dla literaturoznawstwa sorabistycznego tzw. Juniorprofessur (jednocześnie funkcja i stopień naukowy), stanowisko to objął dr Tomasz Derlatka.

---

⁴⁹ Por. Ch. Piniekowa, *Serbska sorabistika jako sorabistika w ZRN*, „Rozhled”, 43, 1993, nr 5, s. 201; też, *Sorabistika na Lipsčan uniwersiće...*, s. 27.

⁵⁰ Por. H. Schuster-Šewc, *30 Jahre Institut für Sorabistik an der Karl-Marx-Universität*, in: WZ der KMu. Gesellschafts- und sprachwissenschaftliche Reihe (1982), nr 6, s. 559–565; A. Bresan, *Pawoł Nedo...*, s. 253.

⁵¹ Por. Ch. Piniekowa, *Sorabistika na Lipsčan uniwersiće...*, s. 26.

Naukowo-dydaktyczna działalność Instytutu Sorabistycznego

Działalność naukowo-dydaktyczną założonego w roku 1951 Instytutu Sorabistycznego, pomimo zdecydowanie niewystarczających możliwości personalnych i materialnych, należy określić jako zaskakująco bogatą.

Na podkreślenie zasługuje przede wszystkim rozmiar i efekty działalności dydaktycznej. Już w latach 1953–1959 kształcił, zadanie to wypełnia zresztą po dziś dzień, lipski instytut także studentów serbołużyckich z innych wydziałów uniwersytetu. Od roku 1967 do 1982 lipscy sorabiści, pod kierownictwem H. Schustera-Šewca, prowadzili letnie kursy kultury i języka Serbów Łużyckich w Budziszynie (liczba kursów zamknęła się w liczbie siedem). Kursy te w roku 1992 przejął tamtejszy Instytut Serbołużycki (Serbski instytut)⁵².

W latach 1961 i 1965 Instytut Sorabistyczny, we współpracy z Instytutem za serbski ludospyt (dawna nazwa dzisiejszego Instytutu Serbołużyckiego w Budziszynie) i Instytutem Slawistycznym Niemieckiej Akademii Nauk w Berlinie, zorganizował dwie międzynarodowe konferencje naukowe, które programowo ukierunkowały badania sorabistyczne w sześćdziesiątych i siedemdziesiątych latach

---

⁵² Instytut Sorabistyczny Uniwersytetu Lipskiego zapewnia kadry, niezbędne do przeprowadzenia tych kursów, do dnia dzisiejszego. Rozpatrując znaczenie obu „rodzimych” ośrodków sorabistycznych, tj. Lipska oraz Budziszyna, dla badań sorabistycznych w dniu dzisiejszym odnieść można wrażenie, że ten pierwszy, zwłaszcza w perspektywie zagranicznej, niemal w całości się pomija. A wyraźnie należy podkreślić, iż, po pierwsze, lipski instytut za sorabistiku jako jednostka naukowa jest tylko o cztery miesiące młodszy od Instytutu w Budziszynie, po drugie, swą dzisiejszą nazwę („Serbski instytut”) dostał budziszynski instytut „w spadku” po pierwszej nazwie jednostki w Lipsku, po trzecie wreszcie, zaakcentować należy fakt znaczącej dysproporcji w zakresie możliwości finansowych obu instytutów, wynikającej w pierwszym rzędzie z odmiennego modelu finansowania obu jednostek. Instytut w Budziszynie dotowany jest bowiem z – niemałych – środków Załóżby za serbski lud, które otrzymuje ona od rządu Saksonii i federalnego, instytut lipski, jako jednostka akademicka, finansowany jest jedynie poprzez budżet macierzystej uczelni. Dwusemestralny budżet na wszystkie wydatki (po odliczeniu wynagrodzeń pracowników instytutu, honorariów dla wykładowców-gości), czyli tzw. Sachmittel, Instytutu Sorabistycznego w Lipsku w roku akademickim 2009/2010 wyniósł niecałe 1.000 Euro (sic!). W swym raporcie o kondycji organizacji serbołużyckich określa M.T. Vogt całkowity, tj. bez odliczenia wynagrodzeń pracowników – roczny budżet Instytutu Serbołużyckiego w Budziszynie w roku 2007 na ponad 1,8 miliona Euro, przez co „Rein vom Budget her betrachtet, ist mit 1.871,94 TEUR (2007) und 27,5 Stellen das Sorbische Institut das größte unter den außeruniversitären geisteswissenschaftlichen Instituten auf dem Gebiet des Freistaates Sachsen“ (por. Matthias Theodor Vogt, *Gesamtkonzept zur Förderung der sorbischen Sprache und Kultur. Teil I: Ist-Analyse der von der Stiftung für das sorbische Volk geförderten Einrichtungen*, Juni 2009, s. 27). Dysproporcja w możliwościach finansowych obu sorabistycznych centrów naukowych przekłada się niewątpliwie na wartość marketingową obu instytucji, jednak o znaczeniu lipskiego, mniejszego z sorabistycznych instytutów nie powinno się zapominać.

ubiegłego wieku⁵³. W roku 1972 wraz z pozostałymi instytutami „Sekcji teoretycznych i stosowanego językoznawstwa” symposium na temat stanu historycznych i etymologicznych badań nad słowotwórstwem języków słowiańskich. Dwa lata później (1974), z okazji rocznicy 120 urodzin znanego sorabisty, Arnošta Muki, instytut przeprowadził konferencję naukową. Rok 1976 to rok, w którym odbyło się naukowe kolokwium dotyczące powieści Jurija Brězana *Krabat*, które jednocześnie połączone było z obchodami dwudziestej piątej rocznicy założenia instytutu. W roku 1978 ówczesny dyrektor instytutu, H. Schuster-Šewc, był honorowym gościem na posiedzeniu Międzynarodowej Komisji Tekstologii w ramach Międzynarodowego Komitetu Słowistów.

Pracownicy Instytutu za sorabistiku sporządzili ponad dwieście prac naukowych, wśród nich wiele monografii, szkiców naukowych, publikowanych w wiódących czasopismach artykułów naukowych, recenzji, jak również przygotowali do druku szereg ważnych edycji. Do najważniejszych osiągnięć autorsko-publikatorskich należy zaliczyć m.in. badania nad serbołużycką literaturą ludową (P. Nedo), pierwszą w języku górnołużyckim *Gramatiku hornjoserbskeje řeče* (H. Schuster-Šewc 1968, 1977), badania nad dialektami serbołużyckimi w latach pięćdziesiątych ubiegłego wieku, wydanie dzieł zebranych klasyka literatury w języku górnołużyckim, Handrija Zejlera (L. Hajnec, 1972–1990), badania nad dialektem ślepiąńskim (H. Rychtař). Spod pióra pracowników instytutu wyszły ponadto pierwszy dolnołużycko-niemiecki słownik (1985) oraz pierwszy podręcznik akademicki dolnołużycczyzny (M. Starosta, 1993).

Zarówno w Bibliotece Uniwersyteckiej (Universitätsbibliothek), jak i w Niemieckiej Bibliotece Narodowej (Deutsche Nationalbibliothek) w Lipsku znajdują się obszerne zbiory sorabistów, beletrystyki, gazet, czasopism i wydawnictw fachowych.

Studencka grupa „Sorabija”, do której należą studiujący w Lipsku studenci pochodzenia serbołużyckiego, organizowała oraz organizuje w dalszym ciągu w „serbołużyckim” internacie im. Handrija Zejlera liczne prelekcje, dyskusje, obchody tradycyjnych świąt serbołużyckich, umożliwiając w ten sposób zainteresowanemu osobom poznanie języka i kultury obu grup serbołużyckich.

Znaczenie Instytutu Sorabistycznego

Utworzenie Instytutu Sorabistycznego na Uniwersytecie Lipskim w roku 1951 oznaczało, iż po raz pierwszy w swej długiej historii naród serbołużycki otrzymał uniwersytecką jednostkę naukowo-pedagogiczną. To z kolei umożliwiło z jednej strony systematyczne badania nad językami, literaturami, historią obu grup serbo-

---

⁵³ Por. H. Schuster-Šewc, *275 Jahre „Sorabica“...*, s. 446.

łużyckich, ze strony drugiej – kształcenie serbołużyckich nauczycieli (dla przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjalnych), językoznawców, literaturoznawców, kulturoznawców oraz dziennikarzy.

Głównym zadaniem postawionym początkowo przed instytutem było kształcenie nauczycieli i kadr, które zapewnić miały bezproblemowe funkcjonowanie głównych instytucji serbołużyckich. Wskutek wzrostu znaczenia mniejszości narodowych i małych narodów w Europie paleta możliwych specjalizacji, w których aktywnie uczestniczyć mogą absolwenci instytutu, w dniu dzisiejszym znacznie się rozszerzyła.

Zajęcia w Instytucie Sorabistycznym prowadzone są dla studentów górno- i dolnołużyckich wyłącznie w ich językach macierzystych. W języku niemieckim odbywają się zajęcia dla studentów-niesorabistów, którzy zainteresowani są językiem, kulturą i literaturą diaspory.

Sorabistyka jako dyscyplina naukowa powiązana jest z jednej strony z niemiecką i zagraniczną slawistyką, zaś z drugiej strony z badaniami nad mniejszościami narodowymi. Niedawno (marzec 2010) podpisana umowa o współpracy z Instytutem Kaszubskim w Gdańsku, podobnie jak plany utworzenia z Uniwersytetem Gdańskim tzw. Master-Duo, tj. programu studiów magisterskich o profilu „kaszubistyka-sorabistyka” (listy intencyjne w tej sprawie podpisane zostały przez dziekanów obu Wydziałów Filologicznych w maju 2010), pozwala sądzić, iż w profilu instytutu aktywniej zaznaczą się elementy kaszubistyczne.

Od początku swego istnienia Instytut za sorabistykę jako jednostkę naukowo-dydaktyczną utrzymuje aktywne kontakty ze slawistycznymi instytucjami naukowymi Europy Środkowej i Wschodniej, wśród których szczególne miejsce przypada Warszawie i Pradze. Ścisła współpraca z gremiami i organizacjami serbołużyckimi na terenie (Dolnych i Górnych) Łużyc, przede wszystkim z Instytutem Serbołużyckim w Budziszynie i jego filią w Chociebużu, jest z uwagi na profil lipskiego instytutu oczywista.

Instytut Sorabistyczny jest jedyną na świecie jednostką uniwersytecką, która w takiej formie i w takiej mierze zajmuje się językiem, literaturą i kulturą obu grup serbołużyckich. Przez ponad pięćdziesiąt lat swej działalności instytut wykształcił całe generacje wyposażonych w niezbędną wiedzę specjalistów z zakresu językoznawstwa, literaturoznawstwa, kulturoznawstwa i historii, którzy – w chwili obecnej czynni zawodowo jako dziennikarze, nauczyciele, politycy i naukowcy – przygotowani są do szerzenia wiedzy o diasporze serbołużyckiej w Europie, a nawet w świecie. Wydaje się, iż zwłaszcza ten ostatni ze wspomnianych w niniejszym artykule aspektów funkcjonowania i znaczenia lipskiego Instytutu Sorabistycznego stanowi o wielkim jego znaczeniu dla sorabistyki, nauki, światowej kultury.

Tomasz Derlatka

Sorabistik an der Leipziger Universität

ZUSAMMENFASSUNG

Die vorliegende Ausarbeitung beschäftigt sich mit der Gründungsgeschichte des Studienfaches Sorabistik an der Universität Leipzig. Die Beziehungen der sorbischen Minderheit in der Lausitz zur Alma Mater Lipsiensis gehen höchstwahrscheinlich bereits auf die Gründungszeit der Universität Leipzig zurück (1409). Die erste dokumentierte Initiative der sorbischen Studenten war die Tätigkeit von Societas Lusatorum Sorabica (zuerst das „Wendische Predigercollegium“ seit 10.12.1716). Ein wichtiges Element bei der Entwicklung der sorbischen Ethnologie bildete das sorabistische Studium innerhalb der Slawistik. Eine relevante Wandlung für die Leipziger Sorabistik brachte das Ende des Zweiten Weltkriegs. Am 6.09.1952 wurde das heutige Institut za sorabistiku (= Institut für Sorabistik, Instytut Sorabistyczny) ins Leben gerufen – die erste didaktisch-wissenschaftliche Institution für Sorabistik und auch die erste akademische Institution in der Geschichte der Sorben in der Lausitz überhaupt. Wichtige strukturelle Veränderungen implizierte dann die neue politische Situation Deutschlands nach dem Mauerfall 1989/1990. Heutzutage – trotz unzureichenden personellen und materiellen Ressourcen des Instituts – kann man seine wissenschaftliche und didaktische Tätigkeit als erstaunlich stark und blühend bezeichnen. In den 50. Jahren seines Bestehens wurden hier Generationen von Fachspezialisten in der Sprachwissenschaft, Literatur, Kultur und Geschichte der Sorben in der Ober- und Niederlausitz ausgebildet.